Marianne Muotio,
maatalouden rahoituksen asiantuntija,
Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus
4.11.2024

Maatalouden investointituet- kannattavuuden ja kilpailukyvyn kehittäminen (Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 7/2024)

ELY-keskuksen arvio tarkastuskertomuksesta ja siinä esitetyistä havainnoista

Investointituilla on huomattava merkitys maatalouden kannattavuuden ja kilpailukyvyn parantamisessa sekä maatalouden rakennekehityksessä. Tarkastusraportissa on todettu, että investointitukien vaikuttavuutta ei ole juurikaan tehty menetelmillä, jotka osoittaisivat tuen vaikutuksen investointien toteutumisessa.

Tukea on toistaiseksi ollut hyvin saatavilla. Emme kuitenkaan pysty arvioimaan, kuinka moni tuen hakija jättää- erityisesti pienempien investointien kohdalla tuen hakematta tukiin liittyvien ehtojen vuoksi. Investoivat tilat ovat jo valmiiksi kannattavampia ja kehittyneempiä, näiden tilojen on helpompi täyttää rahoitusvalinnassa käytettävät valintakriteerit ja tukiehdot.

ELY-keskus pitää tarkastusraportin havainnon mukaisesti puutteena sitä, että tuensaajilta ei kerätä tietoa tuen vaikutuksista toiminnan kehittymiseen. Talouden tunnuslukujen seurantaa ei investoinnin toteutuksen jälkeen ole käytännössä lainkaan eikä sitä tuen saajalta edellytetä. Ainoastaan investoinnin pysyvyyttä seurataan eli onko tuettu kohde tuen saajan hallinnassa 5 vuotta viimeisestä tuen maksatuksesta ja siinä käytössä mihin tuki on myönnetty.

Tarkastusraportissa näkyy selkeästi se, että eri tahot Maa- ja metsätalousministeriö, Ruokavirasto, Luonnonvarakeskus ja Tilastokeskus eivät käytä yhteneväisiä tuotantosuuntatietoja. Verottajan ja investointitukitietojen yhdistäminen ei myöskään onnistunut. Tämä tekee arvioinnin kokonaisuutena vaikeasti selvitettäväksi, työlääksi ja monimutkaiseksi eikä lopputulos siten ole aukottomasti todettavissa.

Maatilojen yhtiöittäminen on yleistä ja lisääntyy edelleen. Perheviljelmien osuus investoivista tiloista laskee koko ajan erityisesti niissä tapauksissa missä investoidaan isosti tuotantoon. Tämä kehityssuunta on vääjäämätön, se tulee ottaa huomioon, kun investointitukien vaikuttavuutta kannattavuuteen ja kilpailukykyyn arvioidaan.

Marianne Muotio,
maatalouden rahoituksen asiantuntija,
Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus
4.11.2024

ELY-keskuksen näkemys nykyisen maatalouden investointitukijärjestelmän toimivuudesta ja kehittämistarpeista

Investointien tukeminen on kannattavuuden ja kilpailukyvyn parantamisen näkökulmasta välttämätöntä.

Investointitukihakemuksen liitteeksi vaadittava liiketoimintasuunnitelma sisältää maksuvalmiuslaskelman sekä maatalouden tulos- ja taselaskelmat.

Laskelmat kattavat hakemusvuoden, hakemusvuotta edeltävän vuoden ja vähintään kuusi hakemusvuotta seuraavaa tilikautta. Laskelmien ja selvitysten on perustuttava hakemista edeltäneiden kahden tilikauden kirjanpitotietoihin. Tulevia vuosia koskevissa suunnittelulaskemissa on otettava huomioon ennakoitavissa olevat muutokset tuotannossa, tuotteiden ja tuotantopanosten hinnoissa sekä maatalouden tuissa.

Käytäntö on kuitenkin osoittanut, että erityisesti tulevat vuodet, jopa kuusi vuotta eteenpäin suunnitellaan stabiilisti tai vain vähäisin muutoksin eli satotasojen, tuotteiden ja tuotantopanosten hinnoin eivätkä siten ole realistisia. Maatalouden tuet, joiden osuus on ollut laskeva, pystytään paremmin arvioimaan, kun EU maatalouspolitiikkaa harjoitetaan 7 vuoden aikasykleissä.

Laskelmat tehdään tuen hakijaa varten, että hän tietää mihin on ryhtymässä ja mitä se vaikuttaa hänen toimintaedellytyksiinsä tulevaisuudessa. Liian usein ajatellaan, että laskelma tehdään vain rahoittajien tarpeita ajatellen ja laskelmat pölyttyvät tuen saannin jälkeen hyllyssä.

Esimerkkinä eräs hakija palautti investointitukihakemuksen mukana vanhan liiketoimintasuunnitelman sekä laskelman. Suunnitelma oli laadittu muutama vuosi sitten nuoren viljelijän aloitustukihakemusta varten ja nyt sama liiketoimintasuunnitelma laskelmineen oli jätetty rakennusinvestointihakemuksen liitteeksi. Vanhassa laskelmassa ei ollut huomioituna uutta rakennusinvestointia ollenkaan eikä sen vaikutuksia tilan toimintaedellytyksiin.

Kehittämisehdotukset:

Tuen saaja tulee velvoittaa ilmoittamaan ja seuraamaan liiketoimintasuunnitelman ja maksuvalmiuslaskelmien toteutumista. Nämä seurantatiedot tulee tallentaa HYRRÄ järjestelmään, mistä myöhemmin voidaan raportoida suunnittelun ja toteuman tilanne.

Laskelmien tulee sisältää ns. riskiversio eli jos tulee huomattavia muutoksia tuote- ja tai tuotantopanoshinnoissa.

Rakentamisinvestoinneissa käytettävät yksikkökustannukset eivät nykyisellään vastaa kustannustason muutoksia ja korjaukset niihin tulevat viiveellä. Tämä näkyy usein siinä, että toteutuneet kustannukset ovat korkeammat kuin mihin tukipäätös perustuu. Yksikkökustannuksia tulisi kehittää siten, että reagointi olisi reaaliaikaisempi.

Eri organisaatioiden tilastointi ja seurantatiedot tulee perustua yhteneväisiin tuotantosuuntatietoihin ja tutkimuslaitosten on pystyttävä nykyistä paremmin ennustamaan maatalouden kehitysnäkymiä, kannattavuutta ja markkinoita.

Tuen saajat tekevät investointeja keskimäärin 15 vuoden takaisinmaksuajalla, heillä tulee olla käytettävissään ennakointitietoa.

Muut huomiot:

CAP 28 -kauden valmistelu on jo alkanut.

Maatalouden investointituki- ja nuorten viljelijöiden aloitustukijärjestelmiä tulee uudistaa. Nykyisen kauden järjestelmä vastaa lähes täysin aikaisemmilla kausilla ollutta järjestelmää eikä kaikilta osin ole toimintaympäristön muutokset huomioiden relevantti.

Tämä uudistustyö tulee aloittaa viipymättä ja hyödyntää valmistelussa laajasti eri tahojen asiantuntijoita ja työryhmiä.

Hyrrä saa jatkuvasti kritiikkiä käytettävyydestään. Jos raportointia Hyrrään lisätään, on käyttöliittymääkin parannettava.